

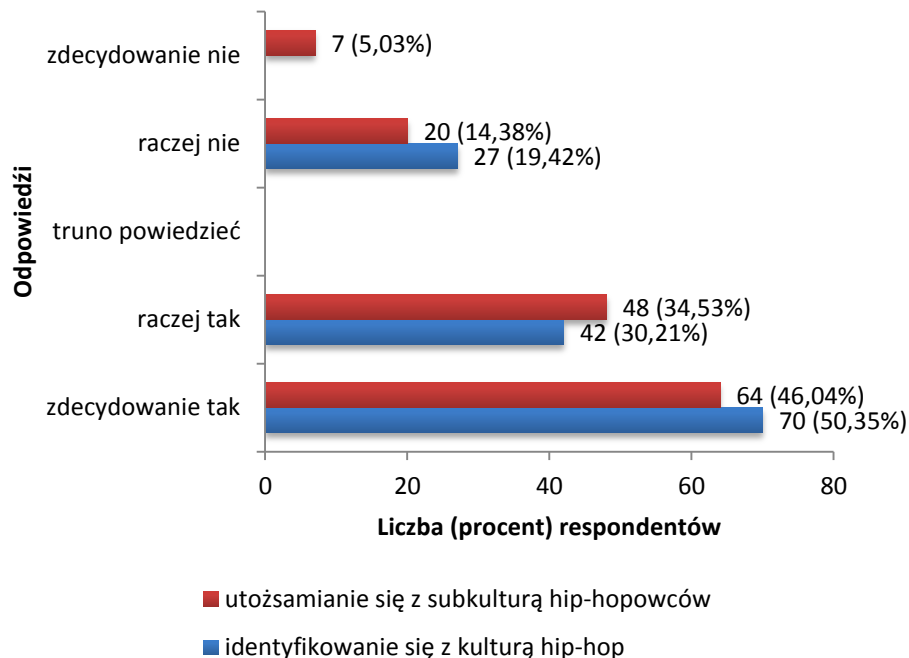
Spis treści

Rozdział 4. Werbalne i niewerbalne przejawy buntu w kulturze hip-hopowców – analiza kwestionariusza ankiety	2
4.1. Charakterystyka badanej populacji	2
4.2. Gesty i ubiór.....	5
4.3. Styl bycia i miejsca spotkań.....	8
4.4. Język środkiem wyrazu buntu.....	10
4.4.1. Formy ekspresji i motywy buntu	10
4.4.2. Skala twórczej aktywności vs. bierni odbiorcy	14

Rozdział 4. Werbalne i niewerbalne przejawy buntu w kulturze hip-hopowców – analiza kwestionariusza ankiety

4.1. Charakterystyka badanej populacji

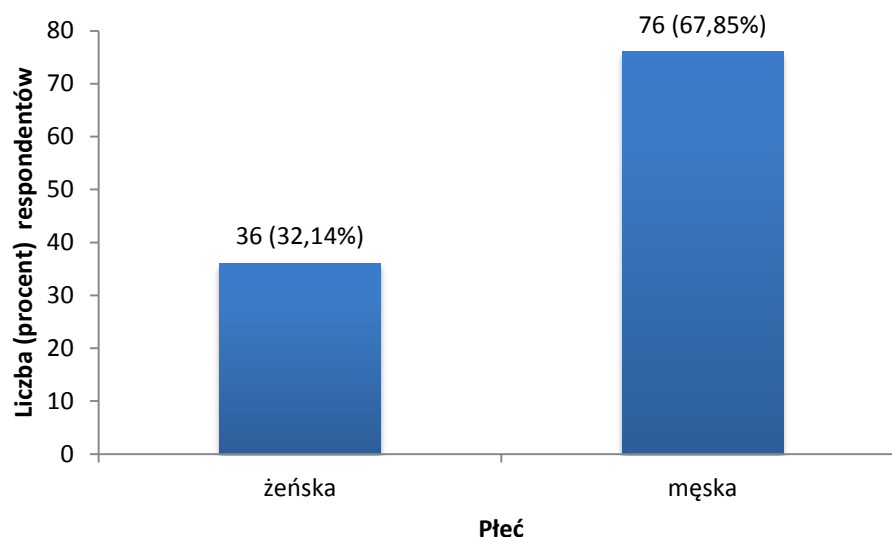
Udział w badaniu wzięło łącznie 139 respondentów, z których w sumie 112 wskazało, że identyfikuje się z kulturą hip-hopu i utożsamia się z subkulturą hip-hopowców – wykres 1. Odpowiedzi 112 respondentów poddano analizie, gdyż spełniały one jeden z dwóch warunków, którym podporządkowane było badanie, tj. uczestnik badania musiał przynależeć do subkultury hip-hopu bądź się z nią identyfikować (wizualnym kryterium identyfikacyjnym w czasie rekrutowania próby był ubiór, fryzura, sposób chodzenia i zachowania).

Wykres 1. Identyfikowanie się z kulturą hip-hopu lub z subkulturą hip-hopowców przez respondentów (N=139)

Źródło: opracowanie własne, 2013.

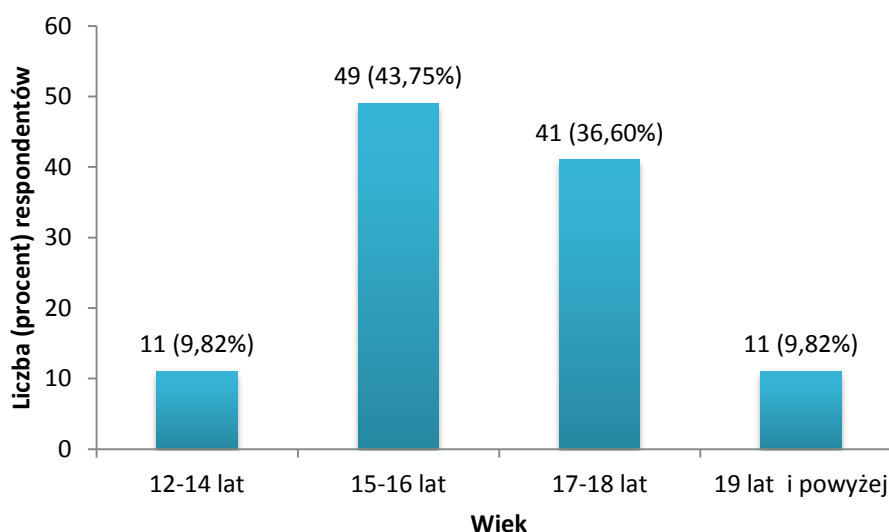
Strukturę badanej grupy tworzyli przede wszystkim chłopcy i młodzi mężczyźni (67,85%). Kobiety stanowiły zdecydowaną mniejszość badanej populacji, jedynie 32,14% - wykres 2. Może to wskazywać na fakt, że kultura hip-hopu jest zdecydowanie bardziej popularna wśród mężczyzn, aniżeli młodych kobiet – wykres 2.

Wykres 2. Struktura ankietowanych ze względu na płeć (N=112)

Źródło: opracowanie własne, 2013.

Rozpatrując badaną grupę pod względem wieku, można respondentów podzielić na dwie kategorie wiekowe: starszą - w wieku od 17 do powyżej 19 lat, która stanowiła 46,42% badanej grupy i młodszą (nieco liczniejszą, ankietowani w wieku od 12 do 16 lat), która stanowiła w sumie 53,57% badanej grupy. Wiek ankietowanych pokazuje, że zainteresowanie kulturą hip-hopu jest duże zarówno u bardzo młodych osób, jak i wkraczających w wiek dojrzałości, a nawet studentów – wykres 3.

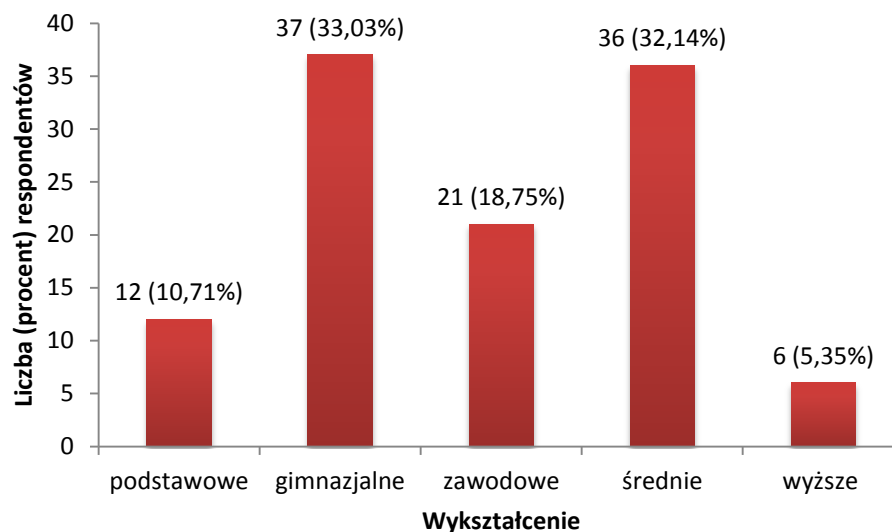

Wykres 3. Struktura ankietowanych ze względu na wiek (N=112)

Źródło: opracowanie własne, 2013.

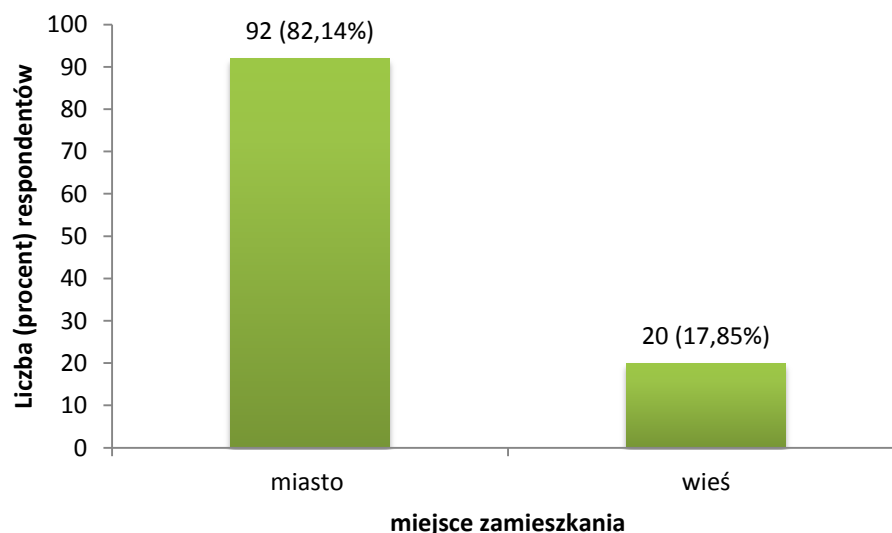
Opiniodawcy to przede wszystkim osoby posiadające wykształcenie gimnazjalne (33,03%) lub średnie (32,14%). Tym samym, najmniejszy odsetek badanych opowiedział się za wykształceniem wyższym (5,35%). Może to wskazywać na fakt

zainteresowania kulturą hip-hopu przede wszystkim na przełomie I i II progu edukacyjnego – wykres 4.

Wykres 4. Struktura ankietowanych ze względu na wykształcenie (N=112)
Źródło: opracowanie własne, 2013.

Badaną grupę tworzyli przede wszystkim respondenci mieszkający w mieście (82,14%). Odsetek badanych zamieszkujących tereny wiejskie był niewielki i wynosił 17,85% - wykres 5.

Wykres 5. Struktura ankietowanych ze względu na miejsce zamieszkania (N=112)
Źródło: opracowanie własne, 2013.

Drugim warunkiem rozpatrywania kwestionariusza ankiety było to, że respondent musiał przyznać, że jest jednostką zbuntowaną. Pod uwagę wzięto również odpowiedzi ankietowanych, którzy przyznali, że „raczej nie są jednostkami zbuntowanymi”, ponieważ odpowiedź ta wskazuje na pewne wahania w wyborze

odpowiedzi. Natomiast żaden z ankietowanych całkowicie nie zaprzeczył, że nie jest zdecydowanie jednostką zbuntowaną. Ponadto, przekonanie o swoim buncie jest zdecydowanie większe wśród młodszej grupy wiekowej, a więc respondentów w wieku 12-16 lat (co może być powodowane wejściem w wiek dojrzewania i jego intensyfikacją).

Tabela 1. Opinia badanych na temat postrzegania siebie jako jednostkę zbuntowaną ze względu na wiek (N=112)

Lp.	Odpowiedź	BADANI					
		OGÓŁEM		od 12 do 16 lat		od 17 do powyżej 19 lat	
		L	%	L	%	L	%
<i>I</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>
1.	Zdecydowanie tak	32	28,57	25	22,32	7	6,25
2.	Raczej tak	46	41,07	19	16,96	27	24,11
3.	Trudno powiedzieć	3	2,68	7	6,25	6	5,36
4.	Raczej nie	21	18,75	9	8,04	12	10,71
5.	Zdecydowanie nie	0	0,00	0	0,00	0	0,00
6.	RAZEM	112	100,00	60	53,57	52	46,43

Legenda: L - liczba

Źródło: opracowanie własne, 2013.

W związku z powyższym, wyniki badań odnoszą się przede wszystkim do mężczyzn, w wieku 15-18 lat, posiadających wykształcenie średnie lub wyższe, mieszkających w mieście, czujących się jednostkami zbuntowanymi bądź nie do końca pewnymi swojego buntu.

4.2. Gesty i ubiór

Ankietowani w większości (łącznie 79,46%) przyznali, że przynależność do subkultury hip-hopowców bądź identyfikowanie się z kulturą hip-hopu pomaga im w wyrażeniu swojego buntu wobec rzeczywistości. Odpowiedzi te są typowe zarówno dla badanych kobiet, jak i mężczyzn. Przy czym w sumie 18,78% badanych nie czuje się raczej jednostkami zbuntowanymi – tabela 2.

Tabela 2. Wpływ przynależności do subkultury hip-hopowców bądź identyfikowanie się z kulturą hip-hopu na wyrażenie własnego buntu wobec rzeczywistości ze względu na płeć (N=112)

Lp.	Odpowiedź	BADANI					
		OGÓŁEM		KOBIEТЫ		MĘŻCZYŹNI	
		L	%	L	%	L	%
<i>I</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>
1.	Zdecydowanie tak	46	41,07	19	16,96	27	24,11
2.	Raczej tak	43	38,39	12	10,71	13	11,61
3.	Trudno powiedzieć	2	1,79	0	0,00	2	1,79

1	2	3	4	5	6	7	8
4.	Raczej nie	0	0,00	0	0,00	0	0,00
5.	Zdecydowanie nie	0	0,00	0	0,00	0	0,00
6.	Raczej nie uważam się za człowieka zbuntowanego	21	18,75	5	4,46	9	8,04
7.	RAZEM	112	100,00	36	32,14	76	67,86

Legenda: L - liczba

Źródło: opracowanie własne, 2013.

Rozpatrując wpływ przynależności do subkultury hip-hopu, czy wpływ identyfikacji z kulturą hip-hopu jako środka, który służy do ekspresji buntu jednostki ze względu na wiek badanych, należy stwierdzić, że ta przynależność, czy identyfikacja jest w pierwszej kolejności najbardziej typowa dla najmłodszych z badanych respondentów (wiek od 12 do 16 lat), a dalej dla nieco starszych respondentów (od 17 do 19 lat) – tabela 3.

Nasuwa się wniosek, że hip-hop jest instrumentem wyrażenia buntu młodzieńczego przede wszystkim dla jednostek (zarówno płci męskiej, jak i żeńskiej) wchodzących w okres dojrzewania. Można przypuszczać, że respondenci ze starszej grupy wiekowej, byli hip-hopowcami bądź identyfikowali się z tą subkulturą już w młodszych latach, uznając w wieku nieco starszym, że wykorzystując atrybuty kultury hip-hopowej (tj. np. rapowanie, tworzenie tekstów, czy graffiti) mogą w dalszym ciągu komunikować otoczeniu swoje niezadowolenie z zastanej rzeczywistości.

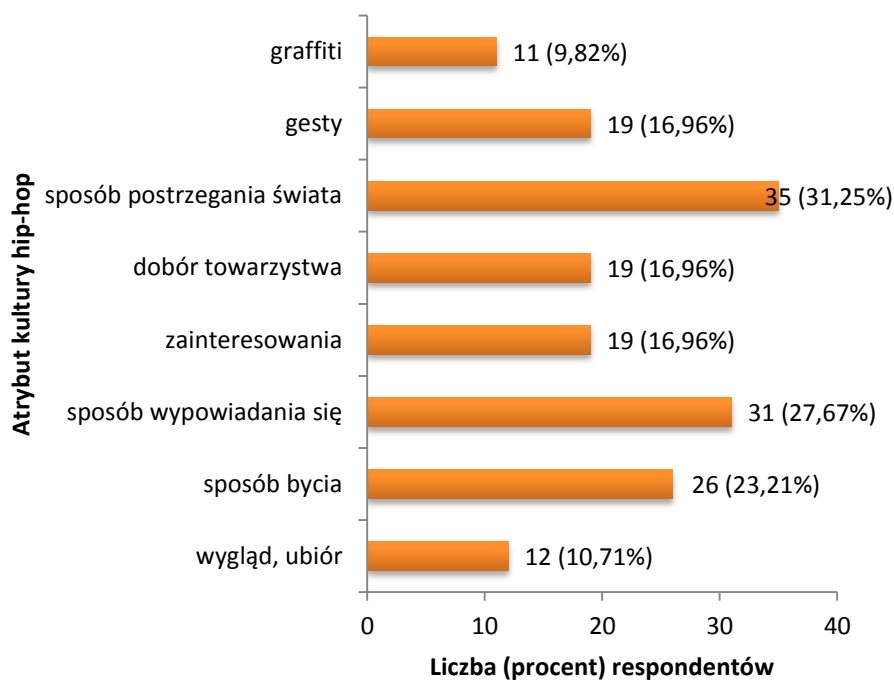
Tabela 3. Wpływ przynależności do subkultury hip-hopowców bądź identyfikowanie się z kulturą hip-hopu i tegoż wpływ na wyrażenie własnego buntu wobec rzeczywistości ze względu na wiek (N=112)

Lp.	Odpowiedź	BADANI					
		OGÓŁEM		od 12 do 16 lat		od 17 do powyżej 19 lat	
		L	%	L	%	L	%
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Zdecydowanie tak	46	41,07	36	32,14	10	8,93
2.	Raczej tak	43	38,39	13	11,61	30	26,79
3.	Trudno powiedzieć	2	1,79	2	1,79	0	0,00
4.	Raczej nie	0	0,00	0	0,00	0	0,00
5.	Zdecydowanie nie	0	0,00	0	0,00	0	0,00
6.	Raczej nie uważam się za człowieka zbuntowanego	21	18,75	9	8,04	12	10,71
7.	RAZEM	112	100,00	60	53,57	52	46,43

Legenda: L - liczba

Źródło: opracowanie własne, 2013.

Ankietowani (w sumie 79,46%), którzy przyznali, że przynależność do subkultury hip-hopowców bądź identyfikowanie się z kulturą hip-hopu pomaga im w wyrażeniu swojego buntu wobec rzeczywistości, zostali zapytani o sposoby w jaki komunikują swój bunt otoczeniu. Wskazywali oni przede wszystkim na: sposób, w jaki postrzegają świat (31,25%), sposób wypowiedania się (27,67%) oraz sposób bycia (23,21%), czyli zachowywania się – wykres 6.

Dane nie sumują się do 100,00% z uwagi na możliwość wybrania kilku wariantów odpowiedzi.
Wykres 6. Sposób wyrażania buntu wobec rzeczywistości w konsekwencji przynależności do subkultury hip-hopu lub identyfikowania się z kulturą hip-hop (N=89)
 Źródło: opracowanie własne, 2013.

Nieodłącznym atrybutem hip-hopowca jest ubiór. Jest on niezwykle specyficzny (tj. luźna bluza z reguły z kapturem, lenary, czapka z daszkiem, ogolona głowa). Ankietowanych zapytano, jakie miejsce spełnia ubiór w sposobie wyrażania ich samych (własnej osobowości i tożsamości) oraz w komunikowaniu przynależności do subkultury poprzez strój. Ponad połowa badanych (55,36%) przyznała, że ubiór jest ważny, aczkolwiek hip-hop jest filozofią życia, nie modą. Odpowiedzi te wskazują na wysoką dojrzałość badanych, aczkolwiek są najbardziej typowe dla respondentów zakwalifikowanych do starszej grupy wiekowej (od 17 do 19 lat). Ankietowani z młodszej grupy wiekowej również często przyznawali, że ubiór nie jest najważniejszym atrybutem komunikującym przynależność do subkultury hip-hopu

i identyfikowania się z jej założeniami, aczkolwiek nie zawsze dostrzegali, że jest to przede wszystkim filozofia życia - tabela 4.

Tabela 4. Ubiór hip-hopowca jako wyraz własnej osobowości i przynależności do kultury hip-hopu ze względu na wiek (N=112)

Lp.	Odpowiedź	BADANI					
		OGÓŁEM		od 12 do 16 lat		od 17 do powyżej 19 lat	
		L	%	L	%	L	%
<i>I</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>
1.	Tak, ubiór jest najważniejszy	17	15,18	15	13,39	2	1,79
2.	Tak, ubiór jest ważny, ale hip-hop to raczej filozofia, styl bycia, niż moda	62	55,36	20	17,86	42	37,50
3.	Nie	33	29,46	25	22,32	8	7,14
4.	RAZEM	112	100,00	60	53,57	52	46,43

Legenda: L - liczba

Źródło: opracowanie własne, 2013.

Wobec powyższego, dla jednostek zbuntowanych, identyfikujących się z kulturą hip-hopu ubiór nie jest w większości przypadków środkiem uzewnętrzniania buntu – tabela 4.

4.3. Styl bycia i miejsca spotkań

Respondenci (jak wynika z wykresu 6) przyznali, że jednym z głównych sposobów wyrażania buntu wobec rzeczywistości wynikającym z przynależności do subkultury hip-hopu lub identyfikowania się z tą kulturą jest sposób bycia. Celem jednego z kolejnych pytań ankietowych było pozyskania informacji na temat tego, jaki ten sposób bycia jest. Respondenci (bez wyraźnej różnicy w odpowiedziach badanych biorąc pod uwagę ich płeć) wskazywali przede wszystkim na: zamknięcie na krytykę (66,07%), „wyluzowanie” (51,79%), posiadanie sprecyzowanych poglądów na życie i ludzi (44,64%) oraz dążenie do celu (41,96%) – tabela 5.

Tabela 5. Styl bycia respondentów ze względu na wiek (N=112)

Lp.	Odpowiedź	BADANI					
		OGÓŁEM		KOBIEТЫ		MĘŻCZYŹNI	
		L	%	L	%	L	%
<i>I</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>
1.	Wyluzowany/a	58	51,79	16	14,29	42	37,50
2.	O sprecyzowanych poglądach na życie i ludzi	50	44,64	20	17,86	30	26,79
3.	Wiedzący/a czego chce	47	41,96	19	16,96	28	25,00
4.	Zagubiony/a w rzeczywistości	26	23,21	10	8,93	16	14,29

1	2	3	4	5	6	7	8
5.	Szukający/a swojej dogi	30	26,79	11	9,82	19	16,96
6.	Otwarty/a na krytykę	44	39,29	19	16,96	25	22,32
7.	Zamknięty/a na krytykę	74	66,07	28	25,00	46	41,07
8.	Jasno wyrażający/a swoje poglądy	45	40,18	17	15,18	28	25,00
9.	„luzak”	33	29,46	16	14,29	17	15,18
10.	Walczący/a z przeciwnościami losu	31	27,68	21	18,75	10	8,93
11.	Ambitny/a	14	12,50	10	8,93	4	3,57
12.	Pozbawiony/a złudzeń	16	14,29	7	6,25	9	8,04
13.	Posiadający/a lekceważący stosunek do wszelkich instytucji	12	10,71	10	8,93	2	1,79
14.	Bezczelny/a	19	16,96	8	7,14	11	9,82
15.	Nie tolerujący/a „frajerów” u „mieszczuchów”	46	41,07	7	6,25	39	34,82

Dane nie sumują się do 100,00% z uwagi na możliwość wybrania kilku wariantów odpowiedzi.

Legenda: L - liczba

Źródło: opracowanie własne, 2013.

Odpowiedzi ankietowanych sugerują, że ich bunt wyraża się przede wszystkim w zamknięciu na krytykę, niezgodzie z poglądami ludzi, którzy się z nim z kolei nie zgadzają. O tym, czy jest to „zdrowe” i właściwe podejście można dyskutować, aczkolwiek konstruktywna krytyka, nie zawsze musi być katalizatorem konfliktu. Ponadto, nierzadko młodzi ludzie nie mając właściwego doświadczenia życiowego popełniają błędy, których mogliby uniknąć pozostając otwartymi właśnie na krytykę konstruktywną. Przechodząc do kolejnego najczęściej wskazywanego sposobu bycia, czyli „wyluzowania” należy stwierdzić, że nierzadko może mieć ono charakter lekceważącego stosunku do spraw ważnych, z którymi jednostka może się nie zgadzać. Przykładem może być konflikt na linii rodzic-dziecko (w tym przypadku dojrzewający młody człowiek, który pasjonuje się muzyką hip-hopu). Bagatelizowanie, czy lekceważenie konfliktów różnego typu (w tym w szczególności rodzinnych), może doprowadzić do wykształcenia braku odpowiedzialności, rozwiązywania sytuacji konfliktowych i nieprawidłowego nawiązywania (czy rozwiązywania) relacji interpersonalnych. Kolejny najczęściej wskazywany wyznacznik stylu bycia hip-hopowca, pozwalający mu na ekspresję buntu to sprecyzowane poglądy na życie i ludzi oraz dążenie do celu. Obecnie ceni się osoby, które wiedzą czego w życiu chcą. Jest to szczególnie ważne w przypadku hip-hopowców wychowujących się w rodzinach patologicznych. Ich bunt może tutaj objawiać się pragnieniem lepszego życia, niż te którego doświadczają np. w domu rodzinnym – tabela 5.

Ankietowani zapytani, gdzie najczęściej spotykają się z innymi hip-hopowcami wskazywali na mieszkania (91,07%), kluby (68,75%) oraz na podwórko (46,43%).

W przypadku pierwszych dwóch odpowiedzi nie zaobserwowano wyraźnej różnicy w odpowiedziach badanych pod względem ich wieku, natomiast spotkania na podwórkach są najbardziej typowe dla młodszej grupy wiekowej hip-hopowców, którzy brali udział w badaniu – tabela 6.

Tabela 6. Najczęstsze miejsca spotkań badanych hip-hopowców (N=112)

Lp.	Odpowiedź	BADANI					
		OGÓLEM		od 12 do 16 lat		od 17 do powyżej 19 lat	
		L	%	L	%	L	%
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Podwórko	52	46,43	40	35,71	12	10,71
2.	Klub	35	31,25	25	22,32	10	8,93
3.	Na ściankach (graffiti)	36	32,14	16	14,29	20	17,86
4.	Kluby	77	68,75	41	36,61	36	32,14
5.	Mieszkania	102	91,07	55	49,11	47	41,96

Dane nie sumują się do 100,00% z uwagi na możliwość wybrania kilku wariantów odpowiedzi.

Legenda: L - liczba

Źródło: opracowanie własne, 2013.

Może dziwić fakt, że mieszkanie zostało wskazane jako najczęstsze miejsce spotkań. Jest to zamknięta przestrzeń i można przypuszczać, że hip-hopowcy spotkają się w nich przede wszystkim w swoim gronie. Być może to właśnie mieszkania są miejscami, w których dochodzi do twórczej aktywności badanych, czyli pisania tekstów i rapowania.

4.4. Język środkiem wyrazu buntu

4.4.1. Formy ekspresji i motywy buntu

Jak już sygnalizowano, trzema głównymi sposobami wyrażania buntu wobec rzeczywistości przez badanych hip-hopowców pozostają: sposób postrzegania świata, wypowiedania się i bycia. Ankietowani zapytani o środki ekspresji tego buntu (wyrażanego przez trzy wskazane sposoby) wskazywali najczęściej na graffiti (56,25%) oraz rymowanie (49,11%), które są głównymi środkami wykorzystywanymi do wypowiedania się (zatem komunikowaniu otoczeniu swojego buntu), wyrażania sposobu postrzegania świata i swojego jestestwa. Na graffiti i rymowanie jako środki wykorzystywane do wyrażania buntu wobec rzeczywistości wskazywali przede wszystkim respondenci posiadający wykształcenie gimnazjalne – tabela 7.

Tabela 7. Środki ekspresji uważane za najwłaściwszy sposób ekspresji buntu ze względu na wykształcenie (N=112)

Lp.	Odpowiedź	BADANI											
		O		P		G		Z		Ś		W	
		L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
<i>I</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>	<i>14</i>
1.	Rymowanie	55	49,11	7	6,25	23	20,54	17	15,18	27	24,11	4	3,57
2.	Gestykulacja	41	36,61	2	1,79	10	8,93	19	16,96	10	8,93	0	0,00
3.	Ubiór	40	35,71	4	3,57	11	9,82	7	6,25	16	14,29	2	1,79
4.	Sposób bycia	43	38,39	8	7,14	7	6,25	10	8,93	15	13,39	3	2,68
5.	Graffiti	63	56,25	10	8,93	25	22,32	10	8,93	14	12,50	4	3,57
6.	Taniec	31	27,68	4	3,57	4	3,57	12	10,71	9	8,04	2	1,79

Dane nie sumują się do 100,00% z uwagi na możliwość wybrania kilku wariantów odpowiedzi.
 Legenda: L- liczba, O – ogół, % O – procent ogółu, P – wykształcenie podstawowe, G-wykształcenie gimnazjalne, Z – wykształcenie zawodowe, Ś – wykształcenie średnie, W-wykształcenie wyższe
 Źródło: opracowanie własne, 2013.

Z tabeli 7 wynika (jak już podkreślano), że nadrzędnym środkiem ekspresji buntu pozostaje graffiti. Jest ono wyrazem przynależności do subkultury hip-hopu. Jest tak dlatego, że jednym z ważniejszych elementów wyróżniających subkultury młodzieżowe są założenia ideologiczne. Ideologie subkultur rzadko są formułowane w programach czy manifestach. Ich poszczególne elementy z reguły zawarte są w wypowiedziach przedstawicieli danych środowisk, w publikowanych gazetkach, piosenkach, czy też w innych formach „sztuki” uprawianej w ramach ruchów subkulturowych, przede wszystkim w napisach, czy rysunkach na murach. Poglądy członków subkultur można przedstawić jako radykalnie uproszczoną doktrynę liberalizmu, w której podkreśla się wartości takie jak wolność jednostki, swoboda wyboru własnego życia, sposobu myślenia czy doświadczania świata. Ideologia ta sprzeciwia się przymusowi norm społecznych, naciskowi autorytetów i wszelkich instytucji, nie ceni tradycji, natomiast po drugiej stronie stawia wspólnotę wolnych i poszukujących „odpowiedniej drogi życia” jednostek. Wolnościowa doktryna subkultur wyrażana jest najczęściej właśnie w graffiti. Sztuka subkultur, niezależnie od formy, w jakiej się przejawia, jest zawsze artystycznym manifestem ich ideologii.

Respondenci zapytani o to, jakie są przyczyny ich buntu najczęściej wskazywali na: problemy w życiu prywatnym (59,82% wskazań bez wyraźnej różnicy w odpowiedziach biorąc pod uwagę wiek ankietowanych), ogólne problemy społeczne (43,75%, wskazania pozostawały najbardziej typowe dla starszej grupy wiekowej), problemy w środowisku rówieśniczym (42,86%, wskazania najbardziej typowe dla starszej grupy wiekowej) i problemy w środowisku rodzinnym (41,96%, odpowiedzi

najbardziej typowe dla respondentów zakwalifikowanych do młodszej grupy wiekowej)- tabela 8.

Tabela 8. Przyczyny buntu respondentów ze względu na wiek (N=112)

Lp.	Odpowiedź	BADANI					
		OGÓŁEM		od 12 do 16 lat		od 17 do powyżej 19 lat	
		L	%	L	%	L	%
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Problemy w środowisku rodzinnym	47	41,96	26	23,21	21	18,75
2.	Problemy w środowisku szkolnym	26	23,21	10	8,93	16	14,29
3.	Problemy w środowisku rówieśniczym	48	42,86	19	16,96	29	25,89
4.	Problemy w życiu prywatnym	67	59,82	36	32,14	31	27,68
5.	Poczucie ogólnego niezrozumienia	37	33,04	17	15,18	20	17,86
6.	Ogólne problemy społeczne (np. podziały klasowe, nierówności ekonomiczne między warstwami społecznymi)	49	43,75	20	17,86	29	25,89
7.	System władzy w Polsce	25	22,32	9	8,04	16	14,29
8.	Raczej nie uważam się za człowieka zbuntowanego	21	18,75	9	8,04	12	10,71

Legenda: L- liczba

Dane nie sumują się do 100,00% z uwagi na możliwość wybrania kilku wariantów odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne, 2013.

Odpowiedzi badanych wskazują, że odczuwają oni frustrację i niezadowolenie z powodu problemów zarówno prywatnych (środowisko rodzinne, rówieśnicze, zawodowe), jak i ogólnospołecznych (czyli np. podziały klasowe, nierówności, ekonomiczne nierówności między warstwami społecznymi). Ta frustracja i niezadowolenie w wyniku dostrzeganych problemów w różnych sferach jest komunikowana otoczeniu poprzez przede wszystkim graffiti i rymowanie, które pozostają niezbywalnymi komponentami kultury hip-hop.

Jednym ze sposobów ekspresji niezadowolenia może być używanie wulgaryzmów. Ankietowani w większości (63,39%) przyznali, że zdarza im się używać wulgarnej języka i pogardliwych określeń w celu uzewnętrznienia swojego niezadowolenia. Interesujący jest fakt, że im respondent starszy, tym rzadziej przyznawał się do tego faktu. W związku z tym, świadomość używania tego rodzaju języka z wiekiem rośnie. Może wynikać to z kilku przyczyn. Po pierwsze, teksty utworów hip-hopowych są bardzo często nasycone wulgarnym językiem. Jest to celowe, ponieważ przekaz ma mieć charakter „dobitny”, silnie wpływać na warstwę emocjonalną. Ten wpływ jest szczególnie duży w odniesieniu do jednostek młodych

i bardzo młodych, które doświadczają socjalizacji do życia w społeczeństwie. Po drugie, odruch używania wulgaryzmów może być wzmocniony (poza słuchaniem tekstów hip-hopowych) przebywaniem w środowisku, w którym używa się tego rodzaju języka. W konsekwencji, młody człowiek „bombardowany” wulgaryzmami w swoim środowisku, może zinterioryzować ten sposób wypowiedzania się i używać go bardzo często bądź wyłącznie w sytuacji pragnienia wyrażenia swojego niezadowolenia. Świadomość negatywnego wpływu używania wulgaryzmów z wiekiem może wzrastać, gdyż człowiek uświadamia sobie, że sposób jego wypowiedzi buduje jego społeczny wizerunek, a tym samym odbiór społeczny – tabela 9.

Tabela 9. Używanie wulgarnego języka i pogardliwych określeń w celu uzewnętrznienia swojego niezadowolenia (N=112)

Lp.	Odpowiedź	BADANI											
		O		P		G		Z		Ś		W	
		L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Zdecydowanie tak	36	32,14	9	8,04	12	10,71	9	8,04	6	5,36	0	0,00
2.	Raczej tak	35	31,25	3	2,68	10	8,93	11	9,82	11	9,82	0	0,00
3.	Trudno powiedzieć	11	9,82	0	0,00	4	3,57	0	0,00	7	6,25	0	0,00
4.	Raczej nie	22	19,64	0	0,00	9	8,04	1	0,89	10	8,93	2	1,79
5.	Zdecydowanie nie	8	7,14	0	0,00	2	1,79	0	0,00	2	1,79	4	3,57
6.	RAZEM	112	100,00	12	10,71	37	33,04	21	18,75	36	32,14	6	5,36

Legenda: L – liczba, P – wykształcenie podstawowe, G- wykształcenie gimnazjalne, Z – wykształcenie zawodowe, Ś – wykształcenie średnie, W – wykształcenie wyższe
Źródło: opracowanie własne, 2013.

Jeżeli chodzi o miejsca, w których ankietowani pozwalają sobie na używanie wulgarnego języka to najczęściej wskazywali oni na dom (51,22%) i grupę znajomych (60,98%), bez wyraźnej różnicy w odpowiedziach badanych biorąc pod uwagę ich poziom wykształcenia – tabela 10.

Używanie wulgarnych sformułowań w środowisku rodzinnym może powodować konflikty, chyba, że rodzina również posługuje się podobnym językiem. Natomiast, wskazując na grupę rówieśniczą, ankietowani potwierdzili, że również ich najbliższe otoczenie znajomych i przyjaciół posługuje się i/lub akceptuje wulgarne wypowiedzanie się.

Tabela 10. Miejsca, w których respondenci pozwalają sobie używanie na wulgarnego języka i pogardliwych określeń w celu uzewnętrznienia swojego niezadowolenia ze względu na wykształcenie (N=82)

Lp.	Odpowiedź	BADANI											
		O		P		G		Z		Ś		W	
		L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Miejsce nie ma żadnego znaczenia, tam gdzie aktualnie się znajduję	22	26,83	8	9,76	6	7,32	4	4,88	4	4,88	0	0,00
2.	W domu	42	51,22	2	2,44	10	12,20	14	17,07	16	19,51	0	0,00
3.	W szkole	12	14,63	0	0,00	4	4,88	3	3,66	5	6,10	0	0,00
4.	W grupie znajomych	50	60,98	10	12,20	17	20,73	11	13,41	12	14,63	0	0,00

Dane nie sumują się do 100,00% z uwagi na możliwość wybrania kilku wariantów odpowiedzi.
 Legenda: L – liczba, P – wykształcenie podstawowe, G- wykształcenie gimnazjalne, Z- wykształcenie zawodowe, Ś – wykształcenie średnie, W – wykształcenie wyższe
 Źródło: opracowanie własne, 2013.

Wulgarny język jest wykorzystywany najczęściej celem wyładowania negatywnych emocji, co potwierdza, że jest on jednym z głównych językowych sposobów werbalizowania swojego niezadowolenia przez respondentów. – tabela 10.

4.4.2. Skala twórczej aktywności vs. bierni odbiorcy

Tematyka utworów najbardziej interesująca ankietowanych to ta związana z problemami, jakie przeżywają (73,32% wskazań, bez wyraźnej różnicy w odpowiedziach badanych biorąc pod uwagę ich wiek) oraz teksty, dotyczące problemów ogólnospołecznych (52,68% wskazań, również bez wyraźnej różnicy w odpowiedziach respondentów pod względem ich wieku). Nasuwa się skojarzenie, że ankietowani interesują się przede wszystkim tymi utworami, z którymi się identyfikują. Przykładowo, nastolatek, któremu dziewczyna właśnie złamała serce, będzie poszukiwał tekstów o nieszczęśliwej miłości. Innym, który ma problemy finansowe, będzie słuchał tekstów o trudnej sytuacji materialnej mas w Polsce. Pozwala to na poczucie się „jednym z wielu”, doświadczenia swoistego katharsis, a nawet wsparcia (utwory tekstów hip-hopowych najczęściej nastawiają optymistycznie do działania, do niepoddawania się, do walki). Zatem, można przyjąć, że bunt jednostek pośrednio realizuje się również na poziomie doboru tematyki utworów – tabela 11.

Tabela 11. Tematyka utworów interesująca respondentów ze względu na wiek (N=112)

Lp.	Odpowiedź	BADANI					
		OGÓŁEM		od 12 do 16 lat		od 17 do powyżej 19 lat	
		L	%	L	%	L	%
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Teksty dotyczące problemów ogólnospołecznych	59	52,68	40	35,71	19	16,96
2.	Teksty dotyczące problemów typowo polskich (bieda, ubóstwo, bezrobocie, patologie życia społecznego)	52	46,43	25	22,32	27	24,11
3.	Teksty dotyczące problemów lokalnych	26	23,21	10	8,93	16	14,29
4.	Teksty, których autorzy poruszają problemy, które są i moimi problemami	81	72,32	40	35,71	41	36,61

Dane nie sumują się do 100,00% z uwagi na możliwość wybrania kilku wariantów odpowiedzi.

Legenda: L – liczba

Źródło: opracowanie własne, 2013.

Badaną grupę hip-hopowców można podzielić na jednostki pozostające biernymi konsumentami kultury hip-hop (np. słuchaczy muzyki) oraz jej „kreatorów”, jednostki aktywnie zaangażowane w tworzenie kultury hip-hopu (np. poprzez pisanie tekstów piosenek i rymowanie). W strukturze badanej grupy większy udział mieli bierni odbiorcy, którzy stanowili 66,07% ogółu badanej populacji. Interesujący jest fakt, że zaobserwowano wzrost aktywnego zaangażowania się w tworzenie kultury hip-hop wraz z wiekiem. Może wynikać to z pewnego procesu: nabywanie doświadczenia w słuchaniu i okolicznościowym pisaniu tekstów utworów w wieku bardzo młodym i pełne wykorzystanie wypracowanych umiejętności w wieku nieco dojrzalszym – tabela 12.

Tabela 12. Twórcza aktywność vs. bierni odbiorcy kultury hip-hop ze względu na wiek (N=112)

Lp.	Odpowiedź	BADANI					
		OGÓŁEM		od 12 do 16 lat		od 17 do powyżej 19 lat	
		L	%	L	%	L	%
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Jestem aktywnie zaangażowany/a w tworzenie kultury hip-hopu	38	33,93	11	9,82	27	24,11
2.	Jestem biernym odbiorcom/”konsumentem” kultury/muzyki hip-hopu	74	66,07	49	43,75	25	22,32
3.	RAZEM	112	100,00	60	53,57	52	46,43

Legenda: L – liczba

Źródło: opracowanie własne, 2013.

Ankietowani pozostający głównie twórcami kultury hip-hop, zapytani o przejawy tej aktywności w zdecydowanej większości wskazywali na graffiti (60,53%), pisanie tekstów i rapowanie (39,47%) oraz samo pisanie tekstów (31,58%). Potwierdza to fakt, że graffiti jest jednym z głównych środków wyrażania swojego niezadowolenia wśród badanej grupy respondentów – tabela 13.

Tabela 13. Przejawy twórczej aktywności badanych hip-hopowców (N=38)

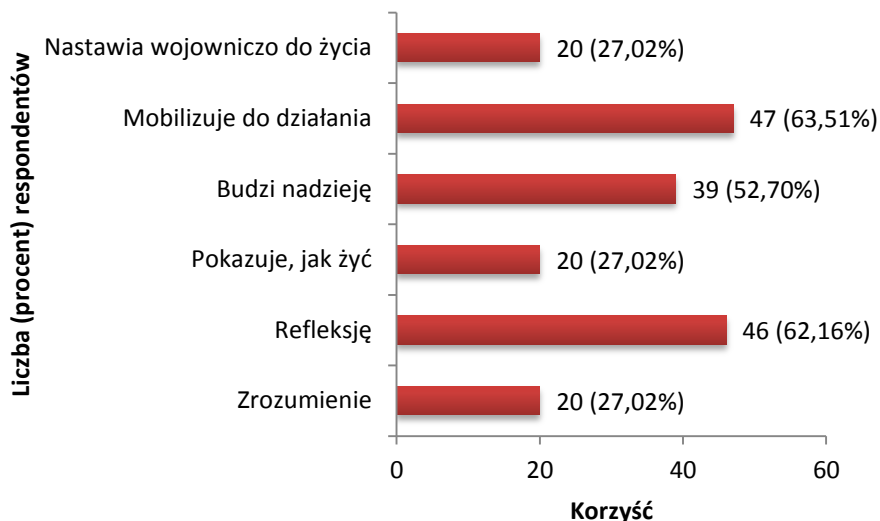
Lp.	Odpowiedź	BADANI					
		OGÓŁEM		od 12 do 16 lat		od 17 do powyżej 19 lat	
		L	%	L	%	L	%
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>
1.	W rapowaniu	10	26,32	3	7,89	7	18,42
2.	W pisaniu tekstów	12	31,58	2	5,26	10	26,32
3.	W pisaniu tekstów i rapowaniu	15	39,47	6	15,79	9	23,68
4.	W tworzeniu podkładów muzycznych	8	21,05	5	13,16	3	7,89
5.	W graffiti	23	60,53	7	18,42	16	42,11
6.	W tańcu	10	26,32	4	10,53	6	15,79

Dane nie sumują się do 100,00% z uwagi na możliwość wybrania kilku wariantów odpowiedzi.

Legenda: L – liczba

Źródło: opracowanie własne, 2013.

Głównymi korzyściami ze słuchania muzyki hip-hop są dla respondentów (pozostających biernymi odbiorcami muzyki hip-hop): mobilizowanie do działania (63,51%), możliwość refleksji (62,16%) i pobudzenie nadziei (52,70%). W związku z tym, można przyjąć, iż tekstu utworów tę grupę badanych przede wszystkim skłaniają do sprzeciwu, niezgody, buntu wobec tego, co ich w życiu irytuje i powoduje w nich frustrację. Bunt ten powinien być jednak poprzedzony refleksją na temat jego zasadności i celowości (nadzieja jest tutaj identyfikowana z celem, który można osiągnąć na drodze buntu) – wykres 7.

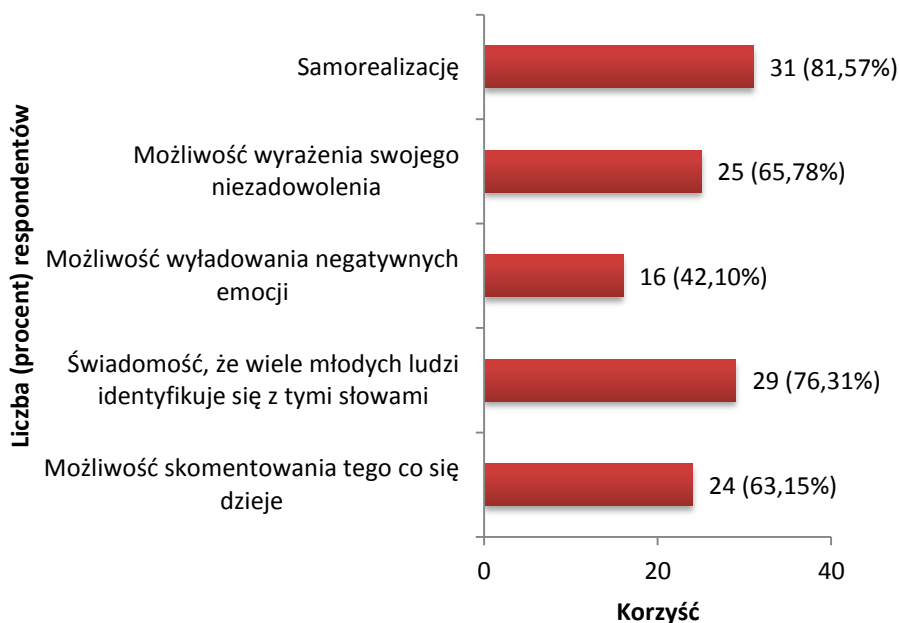

Dane nie sumują się do 100,00% z uwagi na możliwość wybrania kilku wariantów odpowiedzi.

Wykres 7. Korzyści ze słuchania muzyki hip-hop - bierni odbiorcy (N=74)

Źródło: opracowanie własne, 2013.

Natomiast, respondenci aktywnie zaangażowani w tworzenie muzyki hip-hopu najczęściej identyfikowali z tego tytułu następujące korzyści: samorealizacja (81,57%), świadomość, że młodzi ludzie identyfikują się z danymi słowami (76,31%), możliwość wyrażenia swojego niezadowolenia (65,78%) i możliwość skomentowania tego co się dzieje (63,15%) – wykres 8.

Dane nie sumują się do 100,00% z uwagi na możliwość wybrania kilku wariantów odpowiedzi.

Wykres 8. Korzyści z tworzenia muzyki hip-hop (N=38)

Źródło: opracowanie własne, 2013.

Z powyższych rozważań wynika, że zarówno dla biernych odbiorców hip-hopu, jak i osób aktywnie zaangażowanych w tę kulturę, hip-hop (przede wszystkim rozumiany jako muzyka), pozwala z jednej strony na wyrażenie swojego buntu poprzez aktywną twórczość (pisanie tekstów i rapowanie o tym, co się respondentom w rzeczywistości nie podoba, z czym się nie zgadzają), jak i identyfikowanie się z doświadczeniami podobnych respondentom ludzi, co wyzwała w nich emocje pozwalające na podjęcie walki o zmianę danej niekorzystnej z ich punktu widzenia sytuacji.